

Storagrowt'iwn Hin Hayastaneayc'

**owr ew owğgeal ew bac'atreal zbazowm anowans naxni hegenakac'
yownac', ew hřovmayec'woc', naew matenagrac' asorwoc' ..**

**tearn h. Ġowkas vardapeti Inčičean i mxit'arean miabanowt' en-e ęst hin
ew ęst mijin darow anowaneal žamanakac' haneal i groc' meroc'
naxneac' ew ayloc' azgac'**

Inčičean, Ġowkas

Մ Ո Կ Ք

Լնկանի յարեւելեան կողմն աղձնեաց . և ընդ այս անցանէ գօտի տօրոս լերին՝ յորում ունի ամուր տեղիս . վասն որոյ յոհաննէս կաթողիկոս երիս մակադրական ա նուանս տայ , յասելն վասն գրիգորոյ իշխանին մոկաց . * Եւ ինքն խորափիտ և Վժռարաժայռ և Բմուր աչ խարհան իւրով փրծանէր ողջ ամբողջ 'ի գերջացն նեղ չաց ։ Եւ 'ի ճառն ապարանից խաչին կոչի . * Եւ նա հոլով և կարծրախարիսիս գաւառ մոկաց ։ Իսկ առ թով մայի արծրունւոյ յերկրորդ վարս գազկայ՝ գրի . * Եւ իննս բարձրաբերձս և փապարս անտառախիտս ունի եր կիրն մոկաց ։

Ի մրգաց ունի զՎահրշակ ⁽¹⁾ , և զՄանրագոր ⁽²⁾ . իսկ 'ի կենդանեաց՝ ինծ գեղեցկախայտուց , և կաքաւ , ըստ խորենացւոյն ։

Ս աղարշակ արքայ կարգեաց 'ի սմա նախարարութի . իսկ յաւուրս ն . սմբատայ էանց ընդ տերութե իշխա նացն վասպուրականի՝ որպէս գրէ թովմա արծրունի . * Ս ամն զի իշխանն Սոկաց և իշխանն անձաւացեաց նուաձեալ էին ընդ ձեռամբ վասպուրական իշխանու թէն ։ Ս ամն որոյ 'ի չտալն զհարկս իւրեանց առ գա զիկ արքայ , դարձեալ պատերազմաւ տիրեաց գազիկ գաւառաց նոցա ։

Եւ իսկոպոսարան Սոկաց հիմնեալ է 'ի սոյ լուսաւոր չէն , կամ գէթ նախ քան զաւուրս վարդանանց , առ որովք յիշատակի 'ի ստորագրութիս պատասխանւոյ նա մակին պարսից 'ի ժողովն արտաշատու՝ Բարսեղ կամ

(1) 'Ի տպագրեալն խորենացւոյն՝ գրի . Եւ հռչակ կրճատմամբ . իսկ յերկուս ձեռագիրս ոչ գոն այս անուանք ։

(2) Մանրագոր լատինք անուանեն զայն , զոր մեք լուծակ կոչեմք ։ Տեն 'ի ներած՝ . հին հայաստանեայց ։

Բասիլ եպիսկոպոս Սոկաց : Իսկ 'ի Ժ . դարուն յիշա
տակին 'ի պատմութե ապարանից խաչին Սքն Գաւիթ
նշանագործ , և յաջորդ նորա ազգական նորին 'ի նոյն
աթոռն՝ Ստեփաննոս եպիսկոպոս , որ և յոմանց իբրև
առասական անուամբ կոչի Սոկացի :

Նոյնպէս և 'ի ԺԿ . դարու եկաց եպիսկոպոս Սոկաց
Գրիգոր ոմն , առ որ գրեաց բազում անգամ Թուղթս
գրիգոր մագիստրոս , զոր և անուանէ Լալիսկոս Սոկաց ,
և Սանալէրի : Իմերևս 'ի Ժամանակին իշխէր առաջ
նորդ միոյն՝ նաև միւսոյ գաւառին :

Գաւառք Սոկաց են ինն , որք այժմ անկանին 'ի սահ
մանս փաշայութե վանայ :

Ա . Իշայր :	Զ . Լաւնիսի Տոն :
Բ . Ի Լաւնիսի :	Է . Լաւնիսի Գաւառ :
Գ . Իշայ Գաւառ (1) :	Ը . Լաւնիսի Գաւառ (3) :
Դ . Լաւնիսի Գաւառ :	Թ . Ստեփան (4) :
Ե . Ի Լաւնիսի (2) :	

ԱՌՈՒԵՆԻՑ ՁՈՐ :

Ի միում ձեռագրի աշխարհագրութե խորենացւոյն
գրի՝ Լաւնիսի Գաւառ , յայլում՝ Լաւնիսի Գաւառ . այլ են
վրիպակք , զի և ուրեք առ Թովմայի արծրունոյ՝ նաև
այլուր յերկրորդ վարս գաղկայ՝ գրի Լաւնիսի , զի ա
սի . * Գարձեալ գայ (գաղիկ արքայ) 'ի գաւառն ա
նուանեալ Լաւնիսի , առնու և անդ զերբզն Պաղայ , և
զՓառհոսայ . գայ և 'ի Չրն Լաւնիսի . առնու և զայն
ևս ամրոցն , և տիրէ գաւառացն : Օ այս վրիպակ յայտ
առնէ և այժմեան անունն՝ որով նոյնպէս կոչի Լաւնի
սից ձոր : Տէս 'ի նոր հայաստան . Թղթ . 162 :

Իմովմա արծրունի ի Դ . 2 . ակնարկէ լինել սահման
նակից ընշտունեաց գաւառին վասպուրականի , որպէս
և այժմեան գիրք նորին զնոյն յայտ առնէ :

(1) Յերկուս ձեռագիրս՝ Լաւնիսի Գաւառ :

(2) 'Ի միում ձեռագրի Միւս . Իսկ յերկուս ձեռագիրս Միւս :

(3) Յերկուս ձեռագիրս Չր . Գաւառն ի Լաւնիսի :

(4) Անուանք գաւառացս չեն
մեզ ծանօթ , բայց եթէ յաշխարհ
հագրութե խորենացւոյն , որպէս
և քաղաքք և գիւղորէք սորա՝ հա
զիւ ուրեմն յիշատակին 'ի գիրս
մեր :

ԶԵՐՄԱՁՈՐ :

Լյս գաւառ յիշատակի առ պերփերութենի 'ի գիրք
կառավարութե գլ. 44. ուր առ պակասութե յունական
տառից՝ գրի Վիլհելմադա : Յիշատակէ զնոյն և զԼոնդ
պատմիչ 'ի գլ. 72. 'ի գրեւն վասն մահմէտի ուրումն ու
տիկանի . * Եւ զնացեալ խորխտալով 'ի գաւառն ջէր
ճաշոր եւանէր , և զորս միանգամ գտանէր . . . կոտորէր
անխնայ ॥ : Եւսպէս և թովմաս արծրունի յիշէ 'ի գրեւն
վասն գուրգենի եղբօր գաղկայ . * Բնու զՆերդն
Օռէ և զգաւառն կոչեցեալ ջէրճաշոր՝ որ է մասն երկ
րին Սոկայ ॥ :

Բյուր առ նմին թովմայի 'ի ն . 15 . դնի յայս գա
ւառ Օռայլ ամրոց՝ որ թուի լինել նոյն լե վերոգրեալ
բերդին , և վրիպակաւ գրչաց այլայլեալ . * Սարգան
մամիկոնեան (ասէ) . . . խոյս տուեալ զնաց (զ)կող
մամբն Սոկայ 'ի խոխումս տօրոսական լերինն 'ի լե
տուրս ջէրճաշոր , և բնակէ յամրոցին՝ որ այժմ Օռայլ
վասն անխեղեղ ամրութեն զեղջակաբանեն ॥ : Փոքր մի
զկնի 'ի ք . 1 . այլազգ ևս գրի այսպէս . * Լյս լուր դառ
նութե եհաս առ մեծն վարդան մամիկոնեան , որ էր
ամրացեալ 'ի տօրոսական Օռայլ ॥ :

Տեղէ՛ մոկայ՝ որոյ գաւառա՛ն անճանօնէ՛ :

Լորճանն : Վեօղ զոր յիշատակէ շարունակօղ թով
մայի արծրունայ . * Բնորեաց նձ զամենիմաստն զպրու
տու կուրապաղատն զարդմնեհ զորդի մեծ իշխանին
և նր մարտիրոսին թունկայ , որ յաւուրս մեծի տօնի
ծննդեանն քօի և միրտութեն՝ արժանի եղև առնուլ
զպսակ մարտիրոսութե բազում արամբք ընտրելովք 'ի
գաւառին Սոկայ 'ի գեօղն Լորճանս ॥ :

Լճա : Տեղի՝ որ թուի լինել 'ի Սոկայ նահանգի ,
զորմէ գրէ խորենացին 'ի բանն որ յաղագս ճանապար
հորդութե հօիփսիմեանց . * Լճան կոչեցեալ տեղի՝ դի
ւաց լցեալ պաշտամամբ , հասեալ անդ առաքելանման
բահանայիցն և նրց կուտանացն զլեղիմամարտն արդե
լուին զձիոցն . յորում զայրազնեալ դիւացն՝ դիմեալ 'ի

վերայ խեղէին ծռէին անշատէին զպաշտօնեայս իւրեանց . որ և անդ առաքելանման քահանայքն հալածեալ զնոսա . . . բժշկէին զխեղեալն , վասն որոյ տեղին կոչեցաւ Սճաւ . . . որ և զտեղին յետոյ հաստատէ վանս Ծքն դրիդոր ॥ :

Սարգան աշխարհագիր գրէ վասն մոկաց 'ի տպադրեալն ⁽¹⁾ . * Սոկաց դաւառն է իշխանանիստ՝ ուր կան բազում վանորայք , նախ Միսաթրիւն՝ ուր կայ գերեզման թագաւորին մոգուց դասպարայ , և Սք Սարգաւայ , և Սք Կանանց վանքն՝ որ այժմ Սք Խաւ ասի , ուստի էր անանիա կաթողիկոսն մոկացի ॥ :

Րնդարձակ գրի յայսմաւորս 'ի հոկտեմբերի Է . վասն այսր մենաստանի առեալ 'ի խորենացոյն՝ որ 'ի բանն յաղագս ճանապարհորդութե հոխսիմեանց գրէ . * Րնտի (այսինքն 'ի բզնունեաց դաւառէն) փոխին , և զնա ցեալ 'ի դաւառն Սոկաց՝ Սք Խաւ կոչեցեալ տեղի ॥ :

Րպարանք : Հռչակաւոր ուխտ եպիսկոպոսանիստ 'ի Ժ . դարուն , զորմէ բազում բանք լինին 'ի ճառն կամ 'ի պատմութե Րպարանից խաչին , ուր և յայտնի նշանաւ կի լինել 'ի սահմանս դաւառին մոկաց , քանզի գրի նախ 'ի խորագրի ճառին . * Րերեալ հանգուցաւ (նշան որոյ խաչին) 'ի սահմանս վայրից դաւառին մոկաց 'ի շինուած բնակութե (ուխտին սրբութե)՝ որ կոչի Րպարանք ॥ : Եւ ապա 'ի խօսին զմօրեղբօրէ դաւթի եպիսկոպոսին մոկաց՝ գրէ . * Րողեալ Լքեալ և արտակացեալ 'ի յարկէ բնակութե հայրենեացն իւրոց 'ի դաւառէն Սոկաց , 'ի լեռնէն կորդուաց ॥ : Եւ 'ի ստորեւ զտեղի վանացն զնէ լինել * Ր ծործորս միջոցի լերանցն կորդուաց վիճակին Սոկաց ॥ : Եւ 'ի յիշատակարանին զՍտեփաննոս առաջնորդ տեղւոյն կոչէ , * Ր երկնդ Սոկաց հզօր դիտապետ ॥ : Րյլ թէ այս տեղի նոյն իցէ ընդ վերոյիշեալ տեղւոյն կոչեցելոյ Սք Խաւ , կամ ընդ միւս ևս տեղւոյ կոչեցելոյ Սճաւ , չունիմք ինչ ասել հաւաստի , որպէս և ոչ զտեղւոյ կամ դաւառնին դաւառէ Րպարանից : Տես 'ի նոր հայաստան . թղթ . 162 :

(1) 'ի ձեռագիրս չմք յիշատա . նմա * Բազում վանորայք , և մեծ կութե այնչափ վանորէից , այլ ուխտ ճալար . ուստի էր անանիա այնչափ ինչ միայն , թէ կան 'ի կաթողիկոսն ॥ :